

„Poduk v gospodarstvu bogati deželo.“

*) Človek je prisiljen misliti, da ne razumejo narodne politike slovenske in poprek slovenske, ali je nečesto razumeti; toda zdi se, da prvo velja o naj večih obrabncih naših v državnem zborn: drugi Slovani pa smejo soditi po vsi pravici, da smo mi Slovenci kakor mezig brez značaja in načel. Tožno sprčevalo ste nam priskrbeli, desetkrat bolje po nas, da vas letos ni bilo v bečki lesenjači. Pis.

že se redijo iz naših krvavih žuljev, pa še nam se posme-
huje, ne da bi se prilagodili v jeziku; mi imamo dovolje
slovenskih učiteljev raztresenih po mnogojezični Avstriji; kar
je večkrat stavopisno dokazano, tujcev ne potrebujemo. Mi
zahtevamo tretjico na Slovenskem ljudske učilnice
sovsena na narodni podlogi, v glavnih učilni-
cah naj se uči nemški jezik, srednja učilišča
pa morajo biti po večini predmetov slovenska,
kakor je večina slovenskih učencev. V bogoslov-
nici naj bi se učilo, če že ni drugači, v latinskem in sloven-
skem jeziku, kar pa bi imel določiti vladikovinski crkveni
shod, nikar posamnik. Zagovarjaveci mrtvega jezika radi
trdijo, da se v narodnem jeziku ne dajo toliko določeno po-
vedati veronki itd; — gotovo le od osob ne, ktere niso povse
zmožne narodnemu jeziku; kako pa je kesneje v pastirstvu,
ako se bogoslovce točnega imenstva ni naučil ravno v bogo-
slovju? Vsako dalnje dokazovanje o tem bi bil prah sipan
na veter.

Od crkvene uprave iščemo, da se vrši v jeziku onega
naroda, med katerim in za kterege vlada, tedaj upravo v slo-
venskem jeziku; nemščarjenje v kn. vl. pisarnici nima nikake
umne podloge, mnogo menje pravno ali pravično, nego samo
vodo goni na nemškutarski mlin, kar gotovo ne more biti
namen kat. crkve, ter hoče zakrivati nevednost slovenskega
jezika, kterege bi vendar pri nas vsak vesten dušni pastir
do jedra znati moral. Izprijanja ni, kdor hoče živeti, mora
rabiti zdrav in krepek živž, klasinje in mekine ne rede;
kdor hoče v govoru narod počučevati, mora jezik znati do-
stojno, inai je šleva in žlobrodnik, in ne more biti učitelj.

Pravi se, da na Belgiškem kmet enako s kraljem beli
kruh uživa; s tem se hoče naznaniti, da je kmetijstvo v naj
lepšem cvetu, blagostanje občno, kar se doseže s tem, da je
poljedelstvo dobro urejeno. Tudi nam je treba skrb imeti,
da pomagamo kmetovalcu do blagostanja, kar se zgodi, če
umno in pametno poljedelstvo in vinarstvo dostignemo, to
pa je naloga kmetijskega društva, ktero se mora ustanoviti
in dobro urediti na slovenskem Štirskega na narodnem stalu,
ali pa pristopiti k ljubljanskemu in pri nas kakih pet po-
družnic osnovati. Kedar bode kmet premožen, te je mogoče
mu pot odpreti k omiki, inai nikakor, ker, komur je treba
samo na to misliti, kako pokrije svojo in svoje dece goloto
in s čim zadovolji krulečemu želodcu, ni mogoče pričakovati
kaj vznešenejšega. Siromaštvo ne pozna omike.

S tem je naznanjena osrečivna loka, v ktero moramo
napinajoči vse sile veslati. Razne zgubljene reči se dajo
vzpet pridobiti, življenje in narodnost pa nikdar več.

V Halozah mesca januarja 1868.

Navodi k narodnemu gospodarstvu.

(Dalje.)

Del I.

Izdelovanje

je prestvarjanje po delu in trudu robe, blaga ali kapitala v
izdelke ali nove pridelke. Razpravlja je ta predmet je sopet
potrebno za leži pregled ga v tri dele razdeliti: del I. roba
blago ali kapital; del II. delo; del III. zakoni, po
kterih se delo z robo, blagom ali kapitalom ravna.

I. Roba, blago ali kapital

je 1. predmet v obširnem in prvem smislu, iz kterege se po
delu, trudu izdelki prestvarjajo; ali pripomočki,
kteri se pri tem prestvarjanju potrebujejo; ali potrebki in
zadostki, kteri so zdravju in življenju delavčevemu ne
obhodni.

2. Nekteri delavei imajo opravilo z prosto robo, kakor
n. p. rudarji, ki rude izkapajo; večidel vendar jih ima opravl-
javti z robo, ktera je že iz drugih rok prišla, kder se ji je
že kakšna nova veljava vdela; tukaj je naloga delavčeva
ji sopet novo veljavo po svojem trudu in delu vdela, jo v
novo prestvariti.

3. Roba, blago ali kapital je tedaj tako mnogih vrst, ka-
kor je različno poslovanje človeško. Roba kmetova je polje,
seme, živina itd., obrtnikova ali artizanova, železo, usnje,
volna itd.; trgovčeva, različne stvari, z kterimi trguje.

4. Pripomočki, z kterimi se izdelki izdelujejo, so
tudi mnogovrstni: kmetovavec rabi pluge, brane, voze itd.,
obrtnik, žage, kladve, mašine itd.; trgovec, železnice, ladje,
štacune itd. Poleg tega pa vsaki človek potrebuje za svoje
življenje živž, obleko, stanovanje in druge mnogovrstne

potrebke in zadostke. V tem obziru se vsakoršna roba ali
blago ali kapital v navedene rede šteti more.

5. Roba, blago ali kapital se nenehoma promenuje,
ker vsaki delavec ima nalogo stvari le promenjati. Ta pro-
memba je tako dolgo koristna dokler se po nji prestvarje-
nemu predmetu ali izdelku večja veljavnost in cena pridela.
N. p. len se vtere in napravi predivo, to se vprede v prejo
in preja stke v platno, to pa prenaredi v oblačila in druge
potrebke. Tako delavec za delavcem blago promenuje in
vsakemu izdelku večjo veljavnost prideluje.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske stvari.

Kako bi se naj klale svinje?

J. Comfort priporoča posebni način svinje klati, kte-
rega našim bravcem naznanjamo. Mnogokrat sem že hotel
pisati, na kakov način se naj lože, naj hitreje in naj bolj u-
ljudno svinja zakolje: Jaz nabijim kakovogoder prosto puško
samo za tretji del navadnega nabijanja, vložim eden palec
dolgo pribitko (zatic) iz trdega lesa, tako debelo, kakor je
navadni nabijavnik, (Ladstock). S to pribitko vstreljim svinjo
na sredini v čelo, ki jo na hip umori. Glavinega mesa tako
vstrelaj celo nič ne pokvari. Ni se bati da bi svinja pri takem
klanju koga vgrizla. Ni potrebno svinje loviti, vrči, držati,
kar je vse zelo nevarno delo in svinja ne cvili tako grdo,
kakor pri navadnem klanju. Iz vstreljene svinje tudi lože
vsa kri izteče, kakor iz one, ktero z nožem zakolješ.

O sejatvi semen.

Poglavitno pravilo je: Ne sejaj semena pregosto, rajši
poprej skušaj seme, če dvomiš, ali bo kalilo ali ne; ker bila
bi ne le samo potrata semen, temuč tudi dvojno delo, če
se setev iz početka že pregosto seje. — Zategadelj se za
rastline, ki bi imele na prostoru ostati, zelo priporoča ona
sejatev na rajde, ki se zmiraj bolj v rabo jemlje. Semena
z debelim zrnom se globokeje vložijo in bolj pokrijejo ka-
kor drobna, ktera se dostikrat le za eno črt pokriti smejo.
Koliko semen po meri ali vagi (tehtnici) kaki kos
njive potrebuje, to se še le po lastni skušnji zve. Kdor
ni sejanju vajen, naj primeša k semenu za polovico
peska, drobne prsti, pepela itd., kar je pri nekterih ra-
livah n. pr. pri pesi zmiraj potrebno. Raztrošeno seme
se lahko z lesenimi grabljami vtolče, kar je boljše
kakor samo pregrabljanje. Stisneno seme rajši kali in
nektera plemena n. pr. čebul se morajo celo teptati ali
valjati, da dobro razklijajo. Pri sejanju na rajde se z majhno
rovnico ali z brazdotvorom (grablje z bolj redkimi klini, s
kterimi se več rajd na enkrat v enaki saksebnosti napravi)
več ali manj globokih žlebov ali brazd napravi, v ktere se
potem seme z roko trosi. Nato se seme, če zemlja ni mokra,
previdno zalije in s poravnanjem brazd pokrije. Zlo koristno
je, vsako seme z gnojnjico, kteri se dovolj druge vode pri-
lije, zaliti, po takem se kaljenje pospeši in mlada rastlina
ima hitro dosti hrane. Za mnogotera semena je dobro, če
se preden namočijo dokler začnejo kliti. To je celo po-
trebno, če se sejatev zakasni.

Tako n. pr. klike zelno seme prstjo zmešano in v gno-
jeno gredo vloženo po 10—12 dneh, inai pa tedne in tedne
preležuje. Če se grahova setev redka prikaže, se dosadi
razklilega graha, kteri prvega kmalu dojde. Krastavci in
pese se tudi vspešno — namakajo. — Poglaviten pogoj je,
da se klilo seme o mrzlem vremenu ne seje, in da se malo
zamoči, da kaljenje ne prestance. (Fr. Bl.)

Bralnih društev nam je živo potreba.

Kakor vsakdanjega kruha, tako je potreba sedajne dni
za vsakega človeka, bodi si kdor koli, zdrave dušne hrane,
ki jo dobre podučne knjige in časniki podajajo. Novo leto
se približuje; treba bo tudi Slovenem za to dušno hrano
poskrbeti. Pred vsem bodi priporočena družba sv. Mohora,
ktera za 1 for, toliko lepih knjig svojim družnikom daja.
Živa potreba za Slovence so pa tudi dobri časopisi, kteri
se ozirajo na potrebe vbogega kmeta, od kterege se sedajne
dni toliko terja. Kdor naše dni ničesar ne bere, lahko sebi
in drugim veliko škodi, ker ne ve, kako se ima v domačih